

УДК 332.145

JEL R10, O18

DOI 10.32782/2786-765X/2024-4-20

Литвин М.С.

здобувач третього рівня вищої освіти,
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4277-6628>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Публічне управління як самостійна галузь регулює суспільні відносини, що виникають в адміністративно-публічній сфері. Встановлено, що до поняття «адміністративно-публічна діяльність» включається вся владно-публічна діяльність суб'єктів публічної влади, які узагальнено можуть бути названі адміністративними органами, за винятком видів такої діяльності: законодавчої, місцевої, досудової кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової. Визнаючи обґрунтованість зазначених позицій, представляється можливим вважати, що взаємодія фізичних юридичних осіб із органами публічної влади, зокрема у зв'язку з наданням адміністративних послуг, входить у предмет публічного управління. У структурі предмета публічного управління суспільні відносини, що виникають при наданні адміністративних послуг, займають місце у складі відносин у сфері реалізації адміністративно-громадської діяльності, що здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування як «іншими громадськими органами». Принципово важливим є розуміння, що адміністративні послуги спрямовані на задоволення публічного інтересу: державного, національного та суспільного, хоча результатом кожного з актів застосування права є реакція держави на запит конкретного індивідуального чи колективного суб'єкта. Поряд із загальновизнаним постулатом про віднесення публічного управління до підсистеми галузей публічного права, безумовно визнається, що в публічному управлінні домінують державні інтереси, проте інтереси суспільства є важливим його складником. Зокрема, пріоритет права і свободи людини і громадянина забезпечується у сфері виконавчої. При цьому адміністративне право є галуззю права, основне завдання якої пов'язане із правовим регулюванням суспільних відносин у сфері виконавчої влади. У зазначеному зв'язку особливе значення має створення структури виконавчої влади та визначення компетенції органів виконавчої як єдиної системи у структурі системи публічної влади з метою формування ефективного механізму управління. У суспільстві надання органами влади адміністративних послуг у процесі здійснення управлінських функцій сприймається як іманентно властиве органам публічної влади, проте вивчення сфери надання адміністративних послуг у історичній ретроспективі свідчить про те, що так було не завжди. Таким чином, початковим етапом становлення адміністративних послуг в залежності від змістовного критерію в Україні стала поява публічних органів влади, що було викликано необхідністю задоволення державних та громадських інтересів у політичній, економічній та соціальної стабільності, без якого неможливо говорити про надання адміністративних послуг загалом. Таким чином, розмежування функцій органів державного апарату з наділенням органів влади все більшим обсягом повноважень, розвиток економіки, освіти, науки та охорони здоров'я, що зумовлює появу послуг, що мають велике значення для суспільства та держави в цілому, зростання кількості послуг, що надаються населенню органами влади. Інакше висловлюючись, розширення сфери надання адміністративних послуг можна назвати наступним етапом становлення категорії адміністративних послуг в Україні залежно від змістовного критерію.

Ключові слова: адміністративні послуги, адміністративні послуги на місцевому рівні, об'єкти публічного управління.

Постановка проблеми. Проблеми економічної безпеки територій, їх взаємозв'язку з економічним зростанням і соціальним прогресом цікавили вчених з давніх-давен, причому в усі часи економічну безпеку досліджували стосовно різних рівнів суб'єктно-об'єктних відносин: територія, підприємство та людина. У цьому перевагу дослідники завжди віддавали аналізу економічної безпеки території (країни, регіону). Саме поняття «економічна безпека» отримало визнання та інституційне оформлення спочатку на рівні державних організацій, оскільки довгий час держава сприймалася як єдино можливий володар суверенних прав.

Так було в червні 1934 року, коли президент США Ф.Д. Рузвельт (F.D. Roosevelt) уперше у світі заснував Комітет з економічної безпеки. Однак наприкінці ХХ століття такі протилежні тенденції, як глобалізація та регіоналізація поставили під сумнів це становище. В даний час поглиблення процесів глобалізації не виключає, а навпаки сприяє активному розвитку регіональної складової економічної безпеки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі тривають дискусії про сутність економічної безпеки (ЕБ) та механізми її забезпечення, незважаючи на те, що категорія «економічна безпека» міцно

увійшла до наукового обігу і досить широко висвітлюється в публікаціях з публічного управління. Розкриттю сутності економічної безпеки та проблемам її забезпечення присвячено роботи таких вчених, як В. Амітан, Т.В. Бойко, О. Власюк, В. Воробйов, С.В. Каламбет, З.С. Варналій, І.Ф. Бінько, В.Т. Шлемко та інші автори. Разом з тим, досі в науковій спільноті немає єдності думок щодо створення ефективної системи економічної безпеки внаслідок складності об'єкта та предмета дослідження, які тривалий час розглядалися в рамках системи обмежень, зумовлених вивченням економіки як системи, що має властивості рівноважності. Багато авторів, як і раніше, орієнтується на традиційну методологію науки, в основі якої лежить ідеалізований, раціоналістичний світ, що має властивості стабільності та передбачуваності.

Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад забезпечення економічної безпеки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звернемося до робіт вітчизняних авторів, які займаються дослідженням у сфері економічної безпеки та механізмів її забезпечення на державному та регіональному рівнях.

На думку Т.В. Бойко існує проблемне поле в трактуванні категорії «економічна безпека», яке полягає в тому, що «майже у всіх формулюваннях дивує не лише їх декларативність. Вони зовсім не враховують, що семантично слово «безпека» означає відсутність небезпеки або, інакше кажучи, захищеність когось (чогось) від когось. З цих формулювань зовсім неможливо зрозуміти, від чого і що в економіці слід захищати» [1]. У В. Амітана «безпека» сприймається як «стан, у якому не загрожує небезпека, є захист від небезпеки» [2]. Під захистом мається на увазі протидія впливу негативних впливів на об'єкт захисту, тобто передбачається наявність певного механізму, здатного забезпечити стан захищеності. У наукових працях О. Власюка [3] під терміном «безпека» розуміється захищеність або захист об'єкта від негативних впливів, що дозволяє говорити про схожість підходів авторів до предмета дослідження. Під негативними впливами розуміється сукупність процесів та явищ, здатних завдати певної шкоди об'єкту захисту з різною часткою ймовірності. Таку думку поділяють багато дослідників, які пропонують диференціювати впливи, що дозволяє формувати певне загальне уявлення, визначальне, чого слід захищати об'єкт захисту. За твердженням В. Воробйова, «безпека для економіки відноситься не так

до окремих суб'єктів господарювання, як до господарського комплексу країни (регіону, галузі) в цілому. Вона передбачає наявність таких умов (внутрішньо- та зовнішньополітичних, соціальних, правових, організаційних, науково-технічних тощо), за яких забезпечена стійкість економіки, її реальне функціонування в режимі розширеного відтворення» [4].

У інтерпретації С.В. Каламбет категорія «економічна безпека» розуміється як «сукупність умов та факторів, що характеризують поточний стан економіки, стабільність, стійкість та поступальність її розвитку, ступінь її самостійності...» [5]. Авторський колектив на чолі з З.С. Варналієм зазначає, що економічна безпека – це «захищеність економічних відносин, що визначають прогресивний розвиток економічного потенціалу країни та забезпечують підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства... від небезпек та загроз» [6]. Економічна безпека за В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько – це «стан економіки, при якому на території є постійна можливість підтримувати прийнятні значення критеріїв, що заздалегідь задаються – індикаторів економічної безпеки» [7]. Наведемо також позицію Н. Капустіна, який визначає економічну безпеку як «стан економіки, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, стійкий соціально-спрямований розвиток країни в цілому... за найбільш несприятливих умов розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів» [8]. Гарантією захисту та можливості забезпечення економічної безпеки суспільства служить механізм, який здатний запобігти або попередити небезпеку, що виникла в процесі взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем.

Отже, необхідно захищати інтереси суспільства у сфері економіки від сукупності процесів та явищ, здатних завдати шкоди або які мають негативні наслідки для функціонування соціальних та економічних структур. Інші автори як об'єкт захисту в економіці розглядають економічні відносини та національні інтереси. У першому випадку досліджують лише форми взаємодії, не враховуючи наявність та значення навколишнього середовища, яке також є джерелом загроз для суспільства. У другому випадку національні інтереси значно розширюють загальноприйняті межі об'єкта економічної безпеки, оскільки включають усі сфери життєдіяльності суспільства.

На наш погляд, об'єктом економічної безпеки має виступати соціально-економічна система країни та її регіонів, яка має певні історичні, географічні, етнічні, духовні, політичні та економічні межі. Перейдемо до

виявлення сутності, змісту та сфери використання категорії «механізм» у контексті дослідження механізму забезпечення ЕБ. У перекладі з грецької механізм означає «зброю, машина». Як стверджують вчені, в економіку це поняття прийшло з техніки, оскільки виникла потреба в теоретичному описі взаємодій соціальних та виробничих процесів. У механіці категорія «механізм» є внутрішнім пристроєм машини, приладу, апарату, що приводить їх у дію. В економіці термін «механізм» було введено в науковий обіг у другій половині 60-х років ХХ ст. у наукових працях про економіку соціалізму. Зміст «господарського механізму» М.А. Коваленко [9] визначав, як досить складну структуру, що включає економічні та організаційні процеси в господарській системі. Представники традиційної школи неокласичної економіки визначають «механізм» як сукупність різних методів та засобів впливу на економічні процеси. Сучасний дослідник А. Череп під механізмом розуміє «сукупність ресурсів економічного процесу та способів їх з'єднання» [10].

Міжрегіональні диспропорції у рівні соціально-економічного розвитку, просторова диференціація та концентрація фінансових потоків у державному центрі формують реальні умови розвитку та специфіку регіонів країни. Доцільність застосування нових механізмів та інструментів управління економічною безпекою регіонів можна обґрунтувати через уточнення сутності таких понять, як «регіон» та «регіональна економіка», а також виявити зміст та тенденції розвитку українських регіонів. Слід зазначити, що існуюча варіативність (мінливість) поняття «регіон» надає негативний вплив успішності проведення єдиної регіональної політики щодо всіх регіонів України, зокрема у сфері забезпечення регіональної безпеки. Вчені визнають, що єдиного визначення поняття регіон не існує. Так, Т.Г. Васильців пропонує своє бачення описуваної проблеми: «Регіон – це суперечлива, складно складна і категорія, що трансформується, матеріальною основою якої служать різного виду конфігурації території і акваторії, що формуються і наповнюються відповідними властивостями і якостями під впливом активності людей в тих чи інших областях діяльності» [11]. Г.А. Пастернак-Таранушенко зазначає, що термін «регіон» – «невід'ємна частина єдиної системи продуктивних сил і виробничих відносин, він має прямі та зворотні виробничо-економічні, ресурсні, фінансово-кредитні та соціальні зв'язки з народним господарством. Тут здійснюються повні цикли відтворення населення

та трудових ресурсів, основних та оборотних фондів, частини національного багатства грошового обігу, відносин з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання продукції» [12]. О. Чубукова вважає, що «регіон – територіальне утворення, що входить до складу України, наділене відповідно статусом регіону, власною компетенцією, правами, обов'язками та відповідальністю...» [13]. На думку Н. Верхоглядової, І. Олініченко, регіон є «територіально спеціалізованою частиною народного господарства країни, що характеризується єдністю і цілісністю відтворювального процесу» [14].

У цій роботі під регіоном ми розумітимемо складний природно-соціально-економічний комплекс, у якому відтворюються соціальні та економічні відносини, специфічні для даної території, та створюються відповідні умови для сталого та безпечного функціонування економіки та соціуму з метою забезпечення життєдіяльності населення. Специфіка та відмінності регіонів України обумовлені значною різноманітністю природних та матеріально-технічних ресурсів, розвиненістю системи зв'язків, комунікацій, інфраструктури, рівнем розвитку інноваційного, промислового потенціалу і т.д. Економічна безпека та самодостатність регіону значною мірою залежить від його соціально-економічного потенціалу, який, у свою чергу, визначає конкурентні переваги та здатність до сталого розвитку. При виявленні сутності категорії «економічна безпека регіону» ми спиралися на праці, що орієнтуються міждисциплінарні дослідження та синтез кількох наукових напрямів. Найбільш раціональним, на наш погляд, є використання підходу, заснованого на методології синергетики та теорії складності, в які органічно вбудовані системно-самоорганізаційний та інституційно-еволюційний підходи. Переконавшись у неможливості заперечення складності в науці публічного управління, звернемо свій погляд на точку зору американського вченого У. Брайана Артура (W.B. Arthur), який вважає, що «складність – це не теорія, а течія, що є в різних науках, що вивчає як взаємодіючі елементи системи створюють загальні патерни і як ці загальні патерни, своєю чергою, зумовлюють зміну чи адаптацію елементів» [15, с. 2]. Наука про складність вивчає системи, структури, феномени, що виникають із взаємодій між елементами, та наслідки цих взаємодій.

Витоки зародження досліджень процесах розвитку та самоорганізації складних систем самої різної природи сформувалися з урахуванням наук: теорії загальних систем

Л. фон Берталанфі (L. Von Bertalanffy), кібернетики Н. Вінера (Norbert Wiener). У зазначених підходах сформувалися загальні уявлення про системи та їх структури, механізми підтримки цілісності систем, способи управління системами з саморегуляцією тощо [4, с. 41]. Історія розвитку теорії складності та синергетики пов'язана з іменами багатьох видатних вчених ХХ століття. Дослідження систем, що саморозвиваються (Ч.Х. Таунса (С.Н. Townes), П.Е. Самуельсона (P.A. Samuelson), Г. Хакена (H. Haken), М. Ейгена (M. Eigen) та багатьох інших авторів) послужили фундаментом для формування нового міждисциплінарного спрямування в науці. У Європі прийнято його називати синергетикою (від грецьк. «спільна дія») або теорією диссипативних структур, в Америці – нелінійною динамікою або наукою про складність, а у вітчизняній літературі використовуються обидва підходи.

Складні системи мають набір специфічних особливостей, які, на думку більшості вчених, можна зустріти в системах різної природи. Вчений О. Власюк справедливо зазначає, що стрімкий розвиток теорії складності йде «вкварт (поперек) еволюційного руху традиційних наук, перетинаючи все нові напрями і пов'язуючи їх у єдиний, тугий системний вузол» [3]. На сьогоднішній день існує чимало визначень «складності» (від латів. «плести, звивати»), дослідники пропонують різні параметри складності. Як основні параметри складної поведінки автори розглядають нерівноважність, самоорганізацію, хаос, відкритість, зворотні зв'язки тощо. Німецький фізик-теоретик Г. Хакен (H. Haken) у своїх дослідженнях пропонує відійти від уявлень про складні системи, що традиційно склалися, і перейти до міждисциплінарного вивчення їх закономірностей і принципів на основі «синергетики». Синергетика розширює межі та можливості для конструктивного опису широкого класу нерівноважних фазових переходів, що формують процеси самоорганізації [16].

Спеціаліст у галузі міждисциплінарних досліджень К. Майнцер (K. Mainzer) вперше звертає увагу на складні комунікаційні мережі та пошук інформації в соціальних системах. Еволюція людського суспільства пов'язана із фундаментальною зміною соціуму, його переходу від традиційних товарно-грошових відносин до зростання інформаційно-обчислювальних зв'язків. Складність соціокультурної еволюції залежить від умов та обмежень «колективного розуму», тобто макровластивостей соціальної системи загалом. Тому автор справедливо зазначає, що «люди, на

протипагу молекулам або примітивним організмам, мають власні цілі, процес поширення інформаційних структур реалізується не через передачу імітацію, а через інформацію, що передається... Здатність керувати складністю сучасних суспільств вирішальним чином залежить від ефективних комунікаційних мереж» [16, с. 182–183]. Якщо основними елементами функціонування є люди, а зв'язками між елементами служать взаємини, отже закони функціонування, відносини та цілі визначаються волею людей, їх прагненнями, нахилами, звичками та амбіціями. Як відомо, вони відкриті до зовнішнього впливу випадкових чинників, тобто мінливі. Це підтверджує слова Брайана Артура, що «економіка є системою, елементи якої постійно оновлюють свою поведінку відповідно до поточного моменту» [15, с. 6]. О. Чубукова зазначає, що «ми можемо передбачити поведінку системи, з її початкового стану, проте ми можемо передбачити можливий тип атратора, куди потрапляє система» [13]. Атрактор (від латів. «притягаю до себе») являє собою деяку область тяжіння – зона атратора, безліч можливих траєкторій системи з різними умовами. У синергетиці розрізняють атратори «прості» – передбачуваний стан системи та «дивні» – непередбачуваний стан системи. Отже, поведінка складної системи залежить від сукупності внутрішніх та зовнішніх умов, створюючи унікальну траєкторію її еволюції. Феномени (від грец. «Явище») виникають і зникають у різні історичні часи та у певному просторі. І ці феномени відбуваються за відхилення систем від рівноважного стану. У складних системах можна спостерігати вплив одночасно позитивного та негативного зворотного зв'язку. Роль негативного зворотного зв'язку полягає в тому, що вона забезпечує стійкість системи, її структури до різних впливів, а позитивна, навпаки, сприяє наростанню та розвитку змін у системі, прискорюючи її реакцію та доводячи до появи якісно нової структури. Тільки позитивний зворотний зв'язок подібний до вибуху, а лише негативний зворотний зв'язок демонструє «застій».

У наукових колах нині процеси виникнення зворотних зв'язків добре вивчені. Вчений У. Браян Артур доповнює, що «позитивний зворотний зв'язок представлений в економіці в ширших масштабах...і зумовлює набір характерних властивостей: безліч станів-атраторів, непередбачуваність, ефект блокування, можливу неефективність і залежність від попереднього шляху розвитку» [15, с. 13]. У спільній монографії

М.-Л. А.Чепа, В. Ф.Маценко, Ж. М. Маценко розмірковують про нелінійний час у процесах еволюції складних систем, законах коеволюції та нелінійної інтеграції складних «різновікових» структур з різною швидкістю розвитку. Автори зазначають, що кожна складноорганізована структура має свою тимчасову шкалу життя. Складність у системах «супроводжується накопиченням усіх попередніх стадій розвитку, правильним, резонансним включенням в єдину структуру. При складанні складного деякі попередні стадії розвитку можуть природно випадати, а інші – суттєві – входять у перетвореному, трансформованому вигляді» [16, с. 177]. Нелінійність є природним станом економіки, тому вчені вважають, що для цього існують дві основні причини: фундаментальна невизначеність і технологічні інновації. Невизначеність породжує все більшу невизначеність, і це спостереження є не новим. Зміна технологічного устрою суспільства відбувається за рахунок впровадження інноваційних розробок, внаслідок чого економіка занурюється у «перманентний стан» загрози.

Засновник теорії інформації К.Е. Шеннон (С.Е. Shannon) за допомогою «математичної теорії зв'язку» спрощує інформаційний зміст системи до «бітів», розклавши їх загальну систему зв'язку на окремі блоки: джерело інформації, передавач, канал зв'язку, приймач та сховище прийнятої інформації. Таке уявлення К.Е. Шеннона про вимірювання інформації в системах, що саморозвиваються, дозволяє оцінити їх складність [17]. А німецький соціолог М. Луман (N. Luhmann) під складністю розуміє комплексність, тобто спостереження чи опис «єдності деякої множини» [18]. Нобелівський лауреат Г.А. Саймон (H.A. Simon) досліджує архітектуру складності систем (ІР-архітектура). Автор під ієрархічною або квазірозкладною системою розуміє взаємодії між підсистемами – стійкими блоками, та взаємодії елементів усередині цих підсистем. У процесі еволюції з найпростіших елементів виникають складні форми – ієрархічні структури, інтенсивність взаємодії яких варіюється. При цьому архітектура складних систем складається з багатьох елементарних підсистем, які дозволяють їх описати дуже просто [19]. Економіст і філософ А. Сміт (A. Smith) у своїй роботі «Дослідження про природу та причини багатства народів» [20] розглядає економіку як складну систему конкуруючих інтересів суб'єктів ринку. Динаміка їх взаємодії в умовах вільного ринку сприяє загальному добробуту – процес рівноваги між попитом і пропозицією, що

самоорганізується. Основоположник теорії високих економічних циклів Н.Д. Кондратьєв встановив загальні закономірності розвитку складних соціально-економічних систем, довівши тісний взаємозв'язок довгих хвиль економічної кон'юнктури з інноваціями та науково-технічним прогресом (НТП) [21]. Надалі теорію Н.Д. Кондратьєва продовжив вивчати та розвивати австрійський економіст Й.А. Шумпетер (J.A. Schumpeter), назвавши її «роєнням» інновацій. З погляду вченого, економічна еволюція є технологічним прогресом у формі «роїв», який циклічним чином зрушує рівноважну систему до нової нерухокої точки. Таку траєкторію інновацій характеризує їхній логістичний розвиток [22]. В основу еволюційного процесу закладено загальні та специфічні механізми, які «перманентно» приводять у дію один одного, створюючи новий виток розвитку. Для того, щоб еволюція була можлива, необхідно, щоб час від часу в соціально-економічній системі відбувалися зміни та трансформації. Суспільство є складною динамічною системою, якій необхідні стійкі форми зв'язку – інститути. Вони структурують та закріплюють громадський порядок, тобто традиції, норми та правила комунікації (взаємозв'язку) між членами суспільства. Так, теорія суспільної (культурної) еволюції Ф.А. фон Хайєка (F.A. von Hayek) ґрунтується на поступовій (послідовній) зміні громадського порядку в результаті конкуренції різних інститутів та їх відбору. При цьому австрійський економіст зазначає, що «суспільство, що розвивається, рухається вперед не ідеями уряду, але відкриттям нових шляхів і методів у процесі проб і помилок, іноді дуже болючих» [23, с. 462]. Засновник теорії інституціоналізму Т.Б. Веблен (T.B. Veblen) під інститутами розумів сукупність соціально-економічних процесів у тому історичному розвитку. Рушійною силою розвитку виступали протиріччя між сформованими інститутами та його природним добром. Аналогічного погляду дотримується і Дж.Р. Коммонс (J.R. Commons), для якого поняття «еволюційний» ідентичне за змістом поняття «інституціональний» [24]. Слід зазначити, що еволюційний підхід відстежує динаміку інститутів (темпів життя структур) виявлення їх взаємодії та взаємоадаптації з іншими елементами економічної системи.

Функціонування економічної системи визначається сукупністю формальних правил, неформальних і механізмів, що їх закріплюють. Бельгійський фізик І.Р. Пригожин (I.R. Prigogine) пов'язує складність із такими ситуаціями, як потік кореляцій, упорядкованих

у часі: «послідовні зіткнення призводять до виникнення парних, потрійних... кореляцій» [25]. На думку автора, тут простежується асоціація із потоком комунікації у суспільстві. З погляду французького соціолога Еге Морена (E. Morin), складність реального світу визначається безліччю аспектів. Він виділяє основний аспект, так звану «еволюційну емерджентність», тобто незворотний процес появи нових властивостей у системі, і пояснює, що це «подібно до того, як плід, будучи кінцевим продуктом, є в той же час і зав'яззю, що несе в собі репродуктивні сили, так само і емерджентність може зворотним чином сприяти виробництву та відтворенню того, що виробляє». Тому управління складністю передбачає побудову самоорганізованих систем із контрольованою «емерджентністю» [26], нових сприятливих властивостей на певному витку розвитку системи. Наука про складність показує, що економіка є складною відкритою системою. Економіка – мережа стимулів, яка спонукає її постійно змінюватись.

Висновки. На наш погляд, теоретично виправданим є застосування теорії складності та синергетики у пошуку варіантів вирішення питання про механізми забезпечення економічної безпеки країни та її регіонів. Забезпечення безпеки є широким і безперервно здійснюваним складним комплексом механізмів і дій. Економічна безпека – частина національної безпеки, яка є складною багатоконпонентною структурою, що потребує значних обсягів усіх видів ресурсів і постійного узгодження економічних інтересів усіх суб'єктів. Системно-самоорганізаційний підхід, на нашу думку, може виступати як надійна методологічна основа дослідження проблем економічної безпеки. Відповідно до

нього всі складові елементи механізму забезпечення економічної безпеки розглядаються в їхній взаємодії та взаємозв'язку, а кожна окрема її складова – носій специфічних функцій, від виконання яких залежить надійність забезпечення ЕБ. Інституційно-еволюційний підхід дозволяє конструктивно використовувати еволюційну концепцію та інституційні засади для прогнозування виникаючих та дослідження вже діючих загроз, ризиків, критичних ситуацій у соціально-економічних процесах. Велике значення тут набуває інформаційна складова системи, тобто для вироблення ефективного та «робочого» механізму необхідна якісна, достовірна та своєчасна інформація. Час, у сенсі реального історичного часу, також відіграє велику роль у зазначеному контексті, оскільки економічна безпека повинна розглядатися не як система, що стала, а як постійно розвивається на основі інституційних, управлінських і технологічних інновацій, що виникають, в якій постійно виникають нові інститути, механізми та ін. Використання теорії складності також виправдане, оскільки вона фокусується на невизначеності та відкритості до змін, що необхідно для вирішення нагальних і проблем, що виникають у забезпеченні економічної безпеки на регіональному рівні. А загальні принципи синергетики дозволяють сформулювати єдине уявлення про еволюційний характер розвитку соціальних організацій, можливі сценарії майбутнього процесу змін. Завершуючи цей параграф, пошлемося на американського наукознавця Томаса Куна (T.S. Kuhn), який розділяв розвиток наукового знання на «нормальну науку» та «наукові революції» [27], протягом яких змінюються загальноприйняті наукові стандарти та пропонуються нові гіпотези та рішення.

Бібліографічний список

1. Бойко Т.В. (2022) Актуальні проблеми економічної безпеки України. URL: <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf>
2. Амитан В. Економічна безпека: поняття, концепція. *Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки*. Донецьк : Юго-Восток, 2000. 333 с.
3. Власюк О. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. Київ, 2008. 48 с.
4. Воробйов В. Методичні основи побудови комплексної системи економічної безпеки підприємства. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2011. № 1 (19). С. 38–44.
5. Каламбет С.В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 2. С. 106–113.
6. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Варналія З. С. Київ : Знання, 2009. 647 с.
7. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : моногр. Київ : НІСД. 1997. 144 с.
8. Капустин Н. Економічна безпека галузі та фірми. *Бізнес-Інформ*. 1999. № 11–12. С. 45–47.
9. Коваленко М.А. Економічна безпека корпоративного підприємства: навч. посіб. Херсон : Олдіплюс, 2009. 404 с.

10. Череп А. Сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип. 31(1). С. 27–34.
11. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. Львів: Арал, 2008. 384 с.
12. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Київ: Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України, 1994. С. 112.
13. Чубукова О. Система економічної безпеки (екосистейт): сутність, структура. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3169>
14. Верхоглядова Н., Олінченко І. Регіон як самокерована соціально-економічна система. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5. С. 113–117.
15. Arthur, W.B. Complexity economics: a different framework for economic thought. Santa Fe Institute Working paper: 2013-04-012. 22 p.
16. Парадигмальні зміни основ загальної психології у синергетичному контексті; колективна монографія / Чепа М.-Л.А., Маценко В.Ф., Маценко Ж.М. та ін.; за редакцією Чепа М.-Л.А. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 220 с.
17. Shannon C.E. A Mathematical Theory of Communication. *Bell System Technical Journal*, 1948. Т. 27. С. 379–423, 623–656.
18. Луман Н. Реальність мас-медіа / Пер. з нім. В. Климченко. Київ: АУП, ЦВП, 2010.
19. Саймон Г.А. А поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують а функції; пер. з англ. вид. Вид. переробл. і допов. числен. заув. авт. Київ: АртЕк, 2001. 392 с.
20. Smith A. (2010) Free Lunch: Easily Digestible Economics. Wayback Machine. p.43. Profile Books 2010.
21. Марочко В.І., Грузін Д.В., Кондратьєв М.Д. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2009. Т. 5: Кон Кю. С. 19. 560 с.
22. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ: Видавництво НаУКМА, 2011. 244 с.
23. Hayek, F.A. Law, Legislation and Liberty. London: Rutledge, 1982. 644 p.
24. Veblen T.B. The Theory of Leisure Class, An Economic Study of Institutions, 1899.
25. Пригожин І.Р. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 518. 742 с.
26. Imada, T. Self-Organization and Society (Springer Series On Agent Based Social Systems). Springer, 2008. 223 p.
27. Kuhn T.S., The Copernican Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought, Cambridge: Harvard University Press, 1957.

References

1. Boyko, T.V. (2022) Actual problems of the economic security of Ukraine. URL: <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf>
2. Amitan, V. (2000) Economic security: concept, concept. Yuhovostok, Donetsk, Ukraine.
3. Vlasjuk, O. (2008) Theory and practice of economic security in the system of economic science, Nats. in-t problem mizhnarodnoyi bezpeky pry Radi nats. bezpeky i oborony Ukrayiny, Kyiv, Ukraine
4. Vorobyov, V. (2011) Methodical foundations of building a complex system of economic security of the enterprise, *Naukovi zapysky Ukrayins'koyi akademiyi drukarstva*, vol. 1 (19), pp. 38–44.
5. Kalambet, S.V. (2013) The mechanism of ensuring economic security of enterprises in the railway industry, *Naukovyy visnyk: Finansy, banky, investytsiyi*, vol. 2, pp. 106–113.
6. Economic security (2009). education. manual / under the editorship Dr. Econ. Sciences, Prof. Varnaliya Z. S. Znannia, Kyiv, Ukraine.
7. Shlemko, V.T., Binko, I.F. (1997) Economic security of Ukraine: essence and directions of provision, NISD, Kyiv, Ukraine.
8. Kapustin, N. (1999) Economic security of industry and firm, *Biznes-Inform*, vol. 11–12, pp. 45–47.
9. Kovalenko, M. A. (2009) Economic security of corporate enterprise, Oldiptyus, Kherson, Ukraine.
10. Cherep, A. (2016) The essence of economic security as a component of enterprise activity and modern approaches to its interpretation, *Visnyk Pryazovs'koho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 31(1), pp. 27–34.
11. Vasylytsiv, T.G. (2008) Economic security of Ukrainian entrepreneurship: strategy and strengthening mechanisms, Aral, L'viv, Ukraine.
12. Pasternak-Taranushenko, G.A. (1994) Economic security of the state, In-t derzh. upr. i samovryaduvannya pry KM Ukrayiny, Kyiv, Ukraine.
13. Chubukova, O. (2014) Economic security system (ecostate): essence, structure. *Efektivna ekonomika*, vol. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3169>
14. Verkhoglyadova, N., Olinichenko, I. (2013) The region as a self-managed socio-economic system, *Innovatsiyina ekonomika*, vol. 5, pp. 113–117.
15. Arthur, W.B. (2013) Complexity economics: a different framework for economic thought. Santa Fe Institute Working paper: 2013-04-012. 22 p.

16. Paradigmatic changes in the foundations of general psychology in a synergistic context (2013) [Chepa M.-L. A., Matsenko V.F., Matsenko Zh.M. and others]; edited by Chepa M.-L. A. Imex-LTD, Kirovohrad, Ukraine.
17. Shannon, C.E. A (1948) Mathematical Theory of Communication. *Bell System Technical Journal*, 1948. T. 27. P. 379–423, 623–656.
18. Luman, N. (2010) The reality of mass media, AUP, Kyiv, Ukraine.
19. Simon, G.A. (2001) A behavior: Study of decision-making processes in organizations performing a functions, ArtEk, Kyiv, Ukraine.
20. Smith A. (2010) Free Lunch: Easily Digestible Economics. Wayback Machine. p.43. Profile Books.
21. Marochko, V.I., Gruzin, D.V. (2009) Mykola Dmytrovych Kondratiev, *Entsyklopediya istoriyi Ukrainy*, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
22. Schumpeter, Y.A. (2011) Theory of economic development. A study of earnings, capital, credit, interest, and the business cycle, Vydavnytstvo NaUKMA, Kyiv, Ukraine.
23. Hayek, F.A. (1982) Law, Legislation and Liberty. London: Rutledge.
24. Veblen, T.B. (1899) The Theory of Leisure Class, An Economic Study of Institutions.
25. Prigozhin I.R. (2002) Philosophical encyclopedic dictionary / V.I. Shinkaruk (chief editor) and others, Instytut filosofiyi imeni Hryhoriya Skovorody NAN Ukrainy : Abrys, Kyiv, Ukraine.
26. Imada, T. (2008) Self-Organization and Society (Springer Series On Agent Based Social Systems). Springer.
27. Kuhn, T.S., (1957) The Copernican Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought, Cambridge: Harvard University Press.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2024

Mykola Lytvyn

Postgraduate Student,

Private Joint Stock Company «Higher Educational Institution

«Interregional Academy of Personnel Management»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4277-6628>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE REGION

Public administration as an independent branch regulates social relations arising in the administrative and public sphere. It is established that the term "administrative-public activity" includes all power-public activity of subjects of public authority, which can generally be called administrative bodies, with the exception of the following types of activity: legislative, local, pre-trial criminal-procedural and operational-investigative. Recognizing the validity of these positions, it seems possible to consider that the interaction of natural legal entities with public authorities, in particular in connection with the provision of administrative services, is part of the subject of public administration. In the structure of the subject of public administration, social relations that arise during the provision of administrative services take place in the composition of relations in the sphere of implementation of administrative and public activities, which are carried out by state authorities and local self-government bodies as "other public bodies". It is fundamentally important to understand that administrative services are aimed at satisfying the public interest: state, national and public, although the result of each act of applying the law is the state's response to the request of a specific individual or collective subject. Along with the generally recognized postulate that public administration is a subsystem of public law branches, it is definitely recognized that public administration is dominated by state interests, but the interests of society are an important component of it. In particular, the priority of human and citizen rights and freedoms is ensured in the executive sphere. At the same time, administrative law is a branch of law, the main task of which is related to the legal regulation of social relations in the sphere of executive power. In this connection, the creation of the structure of the executive power and the definition of the competence of the executive bodies as a single system in the structure of the public power system for the purpose of forming an effective management mechanism is of particular importance. In society, the provision of administrative services by authorities in the process of performing management functions is perceived as inherent to public authorities, but the study of the scope of administrative services in historical retrospect shows that this was not always the case. Thus, the initial stage of the formation of administrative services depending on the meaningful criterion in Ukraine was the emergence of public authorities, which was caused by the need to satisfy state and public interests in political, economic and social stability, without which it is impossible to talk about the provision of administrative services in general. Thus, the demarcation of the functions of the state apparatus with the granting of more and more powers to the authorities, the development of the economy, education, science and health care, which leads to the emergence of services that are of great importance for society and the state as a whole, the growth of the number of services that provided to the population by authorities. In other words, the expansion of the scope of the provision of administrative services can be called the next stage of the formation of the category of administrative services in Ukraine, depending on the meaningful criterion.

Keywords: administrative services, administrative services at the local level, objects of public administration.